

مجتمع آموزش عالی فقه
مدرسه عالی فقه و معارف اسلامی
گرایش علوم قرآن

کارشناسی ارشد

**بررسی مقایسه ای آیات حقوق مالی زن
در تفاسیر المیزان و التحرير و التنوير**

استاد راهنما:

حجت الاسلام محمدرضا سازمند

حسینعلی شنائی

تیرماه ۱۴۰۰

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مسئولیت مطالب مندرج در این رساله علمی به عهده محقق می باشد.

هر گونه استفاده از این رساله بدون تحریف مطالب با ذکر منبع بلامانع است. نشر این رساله در داخل

ایران منوط به اخذ مجوز قبلی از جامعه المصطفی العالمیه می باشد.

تقدیم نامه

این اثر ناچیز را تقدیم می‌کنم به روان تابناک پیامبر اسلام و دودمان پاک و مطهر آن حضرت که درود خداوند بر آنان باد- و نیز تقدیم می‌کنم به ارواح علماء و فقهاء جهان اسلام از گذشته و حال و شهیدان روحانیت که با مرگب خون شان درخت اسلام و فقه اهل بیت (ع) را سرسبز و بارور نگه‌داشتند و مخصوصاً به روح بلند و ملکوتی امام شهیدان، فقیه مجاهد، حضرت امام خمینی قدس سره که احیاگر و مجدد احکام دین می‌باشد، تقدیم می‌نمایم.

تقدیر نامه

تقدیر و سپاس فراوان دارم از ریاست محترم جامعه المصطفی العالمیه، اساتید معظمی که از خرمن علم و دانش شان در مدت تحصیل خوشه‌ها چیدم و از منش و اخلاق نیک شان برای بهبود سبک زندگی اسلامی بهره‌ها بردم مخصوصاً استاد بزرگوار راهنما جناب حجة الاسلام و المسلمین دکتر سازمند که رهنمودهای دایمانه شان در تدوین این رساله ناچیز به یاری ام آمد و با ارشادات عالمانه شان، بستری از آموزش و تحقیق را فرا روی بنده فراهم ساختند.

چکیده

زن در تاریخ بشر همواره در زمرهٔ مظلوم و محروم‌ترین قشر جامعه بوده است. براین اساس از بسیاری از حقوق انسانی و مالی محروم گردیده است. حقوق زن و مخصوصاً حقوق مالی زن، یکی از مباحث قابل توجهی است که برای اولین بار از سوی اسلام مورد عنایت جدی قرار گرفت. قرآن کریم، زن و بویژه حقوق مالی وی را چنان رسمیت بخشید که حتی حقوق مرد به طفیل آن شناسانده و معرفی گردیده است.

این درحالی است که زن در عصر جاهلیت از هرگونه حقوق مالی که در ادامه بدان‌ها اشاره می‌گردد کاملاً محروم و خود نیز ابزاری جهت سوء استفاده زورمندان و حق خواران بود.

مالکیت زن بر اموال تحت تصرفش که از سوی اسلام به وی اعطا شده، از مواردی است که در این راستا باید شناخته شود. دیه، نفقه، مهریه و ارثی که زن، صاحب آن می‌گردد؛ همگی حاکی از داشتن حق مالکیت زن در اسلام می‌باشد. آیات متعدد قرآن کریم که محکم‌ترین و معتبرترین منبع برای معتبر دانستن این حقوق است، در آیات زیادی به این موارد اشاره دارد و مفسران و متخصصان این فقه و تفسیر آن را از زوایای مختلف به بحث و بررسی گرفته اند که از آن جمله می‌توان به دو مفسر نامدار اسلام، علامه طباطبایی از مفسران امامیه و ابن عاشور از عامه اشاره کرد. حقوق مالی زن در دنیای امروز از ضرورت و اهمیت قابل توجهی برخوردار است، زیرا آشنایی زن از حقوق مالی خودش، می‌تواند بسیاری از شبهات و نهایتاً بدبینی وی نسبت به اسلام را برطرف نموده و مشکلات زیادی که در اثر عدم آگاهی زن از حقوق مالی‌اش پدید می‌آید را کاسته و وی را نسبت به زندگی‌اش هوشیارتر و قدرت و دامنه انتخاب وی را ارتقاء می‌دهد.

براین اساس نوشتار حاضر که از روش توصیفی - تحلیلی سود برده است، چنین دستاوردی را می‌تواند به خوانندگان به ارمغان بیاورد که مطالعات و پژوهش‌هایی از این دست، که به صورت تطبیقی میان دودیدگاه تفسیری امامیه و اهل سنت انجام شده است؛ زوایهٔ حقوق مالی زن را گسترده‌تر از پژوهش‌های تک بعدی ارائه می‌دهد و خوانندگان از احاطهٔ علمی بیشتری بهره‌مند و برخوردار می‌شوند و ضمناً حقایق بیشتری نسبت به معارف حقوقی اسلام، بر محققین آشکار می‌گردد.

در نوشتار حاضر، نویسنده بر آن است که دیدگاه‌های تفسیری این دو مفسر را به صورت تطبیقی به بررسی و تحلیل بگیرد و نقاط اشتراک و افتراق آن دو تفسیر را بیان نماید و مسئلهٔ حقوق مالی زن را از نظرگاه امامیه و اهل سنت تبیین نماید.

کلیدواژگان:

مالکیت زن، حقوق مالی زن، بررسی مقایسه‌ای، تفسیر المیزان، تفسیر التحریر والتنویر، نفقه زن، مهریه زن، دیه زن، ارث زن، قرآن

فهرست مطالب

مقدمه	۱
فصل اول: کلیات و مفاهیم	۳
گفتار اول: تعاریف	۴
۱ - تبیین موضوع	۴
۲ - سوال اصل پژوهش	۵
۳ - سوالهای فرعی	۵
۴ - اهمیت و ضرورت تحقیق موضوع	۵
۵ - پیشینه تحقیق	۶
۶ - فرضیه تحقیق	۱۰
۷ - هدف تحقیق	۱۱
۸ - نظریه‌پردازی و نوآوری	۱۱
۹ - روش تحقیقی	۱۲
۱۰ - موانع تحقیق	۱۲
۱۱ - قلمرو تحقیق	۱۳
۱۲ - ساختار تحقیق	۱۳
گفتار دوم: مفاهیم	۱۸
۱ - تعریف حق	۱۸
۱ - ۲ - حق در لغت	۱۸
۲ - ۲ - حق در اصطلاح	۱۹
الف) تعریف حق در اصطلاح فقه	۱۹
ب) تعریف حق در اصطلاح حقوق	۱۹
ج) تعریف حقوق	۱۹
د - اقسام حقوق	۲۰

۲۰	۱- حقوق مالی .....
۲۱	۲-د- حقوق غیر مالی .....
۲۲	۲- تعریف نفقه .....
۲۲	۳- تعریف مهریه .....
۲۳	۴- تعریف نحله .....
۲۴	گفتار سوم: معرفی اجمالی دو تفسیر المیزان و التویر و التحریر .....
۲۴	الف - معرفی اجمالی تفسیر المیزان .....
۲۴	۱- شرح حال مختصری از مؤلف تفسیر المیزان .....
۲۶	ب - روش تفسیر آیات در تفسیر المیزان .....
۲۶	۱ - تفسیر قرآن به قرآن: .....
۲۶	۲ - جمع میان تفسیر ترتیبی و موضوعی: .....
۲۶	۳ - مطرح نمودن مساله وحدت موضوعی هر سوره: .....
۲۷	۴ - حاکمیت یک روح کلی در سرتاسر قرآن .....
۲۷	۵ - توجه به شبهات و اشکالات مخالفان: .....
۲۹	ج - ترجمه تفسیر المیزان .....
۳۰	د - تفسیر التویر و التحریر .....
۳۰	۱- د - شرح حال مختصری از مؤلف تفسیر التویر و التحریر .....
۳۳	۲-د- معرفی تفسیر التویر و التحریر .....
۳۵	۳- د - شیوه تفسیری در التحریر و التویر .....
۴۰	۱- اعجاز .....
۴۱	۲- نسخ .....
۴۲	۳- متشابه لفظی (آیات شبیه یکدیگر) .....
۴۲	هـ- برجستگی‌های ویژه التحریر و التویر .....
۴۵	فصل دوم: بررسی مقایسه‌های تفسیر آیات مربوط به مهریه زن در تفسیر المیزان و التحریر و التویر .....
۴۶	۱ - تعابیر مهریه در قرآن .....

۴۷	۲ - جایگاه مهریه در اسلام .....
۴۷	الف - رسمیت بخشیدن به شخصیت و استقلال زن .....
۴۸	ب - مهریه نشان عزتمندی زن .....
۴۸	ج - مهریه نشان استقلال مالی زن .....
۴۹	د - مهریه عامل تحکیم زوجیت .....
۴۹	گفتار اول: مهریه زن از دیدگاه تفسیر المیزان .....
۴۹	۱ - معنای لغوی صدقات و نحله .....
۵۰	۲ - مهریه یک سنت بشری در طول تاریخ .....
۵۰	۳ - منع شوهر از تصرف در مهریه .....
۵۱	۴ - وجوب پرداخت مهریه بر مردان «و اتوا النساء صدقاتهن» .....
۵۴	۵ - زن، مالک مهریه «و اتوا النساء صدقاتهن» .....
۵۵	۶ - استقلال مالی زن «و اتوا النساء صدقاتهن» .....
۵۶	۷ - لزوم پرداخت مهری به خود زن، نه به فردی دیگر «و اتوا النساء صدقاتهن» .....
۵۷	۸ - رعایت احترام در پرداخت مهریه ... «نحله» .....
۵۸	۹ - مهریه، دینی برگردن مردان، «نحله» به معنای فریضه .....
۵۹	۱۰ - دو دلیل دیگر بر مالکیت زن .....
۶۰	گفتار دوم: مهریه زن از دیدگاه تفسیر التحریر والتنوير .....
۶۰	۱ - وجوب پرداخت مهریه بر مردان «و اتوا النساء صدقاتهن» .....
۶۱	۲ - زن، مالک مهریه و نه اولیاء زن «و اتوا النساء صدقاتهن» .....
۶۲	۳ - زن و استقلال مالی «و اتوا النساء صدقاتهن» .....
۶۲	۴ - لزوم پرداخت مهریه به خود زن و نه کس دیگر دال بر مالکیت زن «و اتوا النساء صدقاتهن» .....
۶۲	۵ - رعایت احترام و اخلاق در پرداخت مهریه ... «نحله» .....
۶۳	۶ - مهریه، دینی برگردن مردان، «نحله» به معنای فریضه .....
۶۳	۷ - حرمت تصرف شوهر در مهریه زن، بدون رضایت کامل زن «... فان طبن لكم عن شیء منه نفساً فكلوه آید» .....
۶۴	۸ - تعیین مهریه در عقد ازدواج، دال بر مالکیت زن «و اتوا النساء صدقاتهن» .....

۹ - هبه بخشی از مهریه توسط زن، دلیل دیگر بر مالکیت زن «... فکلوه، کنایه از استیلاهی کامل زن	
یعنی ملکیت).....	۶۴
گفتار سوم: مقایسه دیدگاه تفسیر المیزان و التحریر و التئویر در باره مهریه زن	۶۵
الف - اشتراکات	۶۵
ب - افتراقات	۶۶
فصل سوم: بررسی مقایسه ای تفسیر آیات مربوط به نفقه زن در تفسیر المیزان و التحریر و التئویر	۶۷
گفتار اول: نفقه زن در تفسیر المیزان	۶۹
الف - تامین نفقه، وظیفه شرعی زوج	۶۹
ب - عرف، معیاری برای تعیین میزان نفقه	۷۱
ج - لزوم تامین نفقه زوجه در حد توانایی مالی زوج	۷۳
د - نهی پدر از زیان رسانی به کودک	۷۴
هـ - لزوم تأمین مخارج زن شیرده بر وارثان متوفی «و علی الوارث مثل ذلك»	۷۵
گفتار دوم: نظر ابن عاشور در ارتباط با نفقه زن در تفسیر التحریر و التئویر	۷۶
الف - تامین نفقه زوجه، وظیفه شرعی مرد	۷۶
ب - عرف، معیاری برای تعیین میزان نفقه «... بالمعروف»	۷۶
ج - لزوم تامین نفقه زوجه در حد توانایی مالی زوج «لا تکلف نفس الا وسعها»	۷۷
د - نهی پدر از زیان رسانی به کودک خویش از طریق عدم تامین نفقه	۷۸
هـ - لزوم تأمین مخارج زنان مُطلقه در زمان شیردهی، از سوی پدر کودک «و علی المولود له	
رزقهن»	۷۸
و - لزوم تأمین مخارج زن شیرده بر وارثان متوفی	۷۹
گفتار سوم: مقایسه نفقه در دو تفسیر المیزان و التحریر و التئویر	۸۰
الف - اشتراکات دو تفسیر	۸۰
ب - افتراقات دو تفسیر	۸۰

فصل چهارم: بررسی مقایسه ای تفسیر آیات مربوط به دیه زن در تفسیر المیزان و التئویر و التئویر ۸۲	
گفتار اول: دیه زن از دیدگاه تفسیر المیزان ۸۳	
الف - تحلیل عمیق تر ۸۸	
ب- دیه زن نصف دیه مرد ۹۱	
ج - فلسفه تفاوت دیه زن و مرد ۹۳	
هـ - تساوی دیه زن و مرد در کمتر از ثلث ۹۴	
ز - تفاوت دیه زن و مرد و مصلحت پنهان ۹۶	
گفتار دوم - نظر ابن عاشور نسبت به دیه زن در تفسیر التئویر و التئویر ۹۸	
الف - ابن عاشور و قانون دیه و قصاص، قانونی ثابت و لازم الاجرا در جامعه اسلامی ۹۸	
ب - دیه زن نصف دیه مرد ۹۹	
ج - فلسفه تفاوت دیه زن و مرد ۹۹	
د - وجوب دیه بر عاقله (مرد) و معافیت زن ۱۰۰	
فصل پنجم: بررسی مقایسه ای تفسیر آیات مربوط به ارث زن در تفسیر المیزان و التئویر و التئویر ۱۰۱	
گفتار اول: ارث زن در تفسیر المیزان ۱۰۲	
الف - ارث مرد، فرع بر ارث زن ۱۰۳	
ب - ارث، از اسباب مالکیت ۱۰۴	
ج - لزوم دقت در تقسیم ارث ۱۰۵	
گفتار دوم: ارث زن در تفسیر التئویر و التئویر ۱۰۶	
الف - ارث، از اسباب مالکیت ۱۰۶	
ب - ارث، حق مسلم زنان «نصیباً مفروضاً» ۱۰۷	
ج - تفاوت سهم زنان با مردان از میراث میت ۱۰۷	
د - فلسفه تفاوت سهم زنان و مردان در میزان ارث بردن ۱۰۸	
هـ - لزوم دقت در تقسیم ارث و پرهیز از تضييع حقوق وارثان ۱۱۳	
گفتار سوم: مقایسه دو تفسیر المیزان و تفسیر التئویر و التئویر ۱۱۴	
۱ - اشتراکات ۱۱۴	

۱۱۴	۲ - افتراقات
۱۱۴	۳ - مقایسه و ارزیابی دو دیدگاه
۱۱۵	نتیجه گیری، پیشنهادات و راهکارها
۱۱۵	الف - نتیجه گیری
۱۱۹	ب - پیشنهادات
۱۲۰	فهرست منابع

مقدمه

ابعاد محرومیت زن در طول تاریخ به حدی است که إحصاء کامل آن نیازمند به یک دایره المعارف جداگانه است. یکی از این ابعاد مهم محرومیت، مسئله حقوق مالی زن است که همواره و به شیوه‌های مختلف از آن محروم بوده و تلاش‌های زنان در این عرصه راه به جایی نبرده است.

دین مقدس اسلام برای نخستین بار این تابو را برای همیشه درهم شکست و نه تنها حقوق مالی زن را به رسمیت شناخت بلکه حقوق مالی مرد را فرع و طفیل آن قرارداد و اثبات این ادعا با بررسی و تحقیق و استخراج دیدگاه تفسیری دو تن از اندیشمندان صاحب نام جهان اسلام حضرت علامه طباطبایی از مفسرین امامیه و محمد بن عاشور از مفسرین عامه و اهل سنت، در متن رساله خواهد آمد.

به رسمیت شناختن حقوق مالی زن از سوی اسلام در اشکال مختلف، مانند حق داشتن سهم اقرث از فرد متوفی، دیه، نفقه، کسب درآمد، مهریه و... صورت گرفته است. این عناوین در واقع برای اولین بار از سوی اسلام به زن اعطا شده است. در حالیکه زن در عصر جاهلیت از هیچ‌یک از این مزایا برخوردار نبود.

اما پس از اسلام و تا امروز، نگرش به زن در جوامع اسلامی، با عرف‌ها و مسلمات آن جوامع گره خورده است، به گونه‌ای که باید به او از منظر جامعه‌ای که در آن زندگی می‌کند، نگریست و نسبت به حقوق مادی و معنوی او سخن گفت. این درهم‌تنیدگی عرف‌ها با حقوق زن و حتی هستی او، موجب شده است که قرائت‌های گوناگونی و بعضاً ضد و نقیض در جوامع مختلف اسلامی و توسط دانشمندان مسلمان داشته‌باشد.

لذا پی بردن به یک نگرش جامع در مورد حقوق مالی زن، تنها با تتبع در آثار یکی از فرق اسلامی

ناممکن است و نیاز دارد حتی الامکان، به بررسی دیدگاه‌های دانشمندان دست‌کم دو مذهب عمده از مذاهب مختلف اسلامی پرداخته شود تا یک دیدگاه نسبتاً جامع‌تر در مورد حقوق مالی زن به دست آید.

پژوهش حاضر در حقیقت حاصل همین نوع تحقیق است و از دیدگاه دو مفسر فوق‌الذکر بهره‌جسته و فراروی خوانندگان محترم قرار گرفته‌است.

فصل اول:

کلیات و مفاهیم

گفتار اول: تعاریف

۱ - تبیین موضوع

قرائت مشترک مذاهب اسلامی از زن در نظام حقوق مالی اسلام به معنای طرح امتیازات مالی است که مکتب اسلام برای زنان، جهت تأمین حمایت از آنان فراهم نموده است. در این نظام، زنان دارای اهلیت کامل بوده و حق تمتع و استیفا در دارایی خود را درست مانند مردان دارند.

همچنین، دارای استقلال مالی بوده و حق دارند اموال خود را به دور از هرگونه سلطه، اداره کنند. مصادیق حقوق مالی زن در اسلام، مالکیت بر دارایی، مهریه، نحله، نفقه، ارث، حق درخواست مزد در برابر کار در خانه و حق درخواست مزد در برابر شیر دادن به فرزند، میباشند.

البته این مقوله در میان مذاهب مختلف اسلامی خالی از چالش هم نیست؛ قرائت جوامع اسلامی سنی مذهب از یکسو و شیعه مذهب از سوی دیگر نسبت به زن و حقوق مرتبط با او، گاهی آنچنان از هم فاصله گرفته‌اند که شاید نتوان آن‌ها را باهم سازگار کرد. اما لازم به ذکر است که این ناسازگاری در قرائت‌ها حکایت از ناسازگاری اصل نظریه دین، درباره زن ندارد. پرواضح است که امروزه حاکمیت عرف‌ها بیشتر از حاکمیت اصل دین بر امور مربوط به زن است.

تحولات جدید در جامعه افغانستان، پژوهش‌گران را واداشته است که نسبت به زن و حقوق مربوط به او از دیدگاه قرآن که سند و ریسمان محکم الهی نسبت به انسان‌هاست، به این منظره بنگرند، عرف‌ها را بدور انداخته و اصل نظر اسلام را به جامعه معرفی نمایند. در همین راستا، تحقیق حاضر می‌کوشد این امر مهم را در پرتو دو تفسیر مهم که یکی مربوط به تراث عظیم شیعه و دیگری مربوط به میراث تفسیری اهل سنت است، واکاوی نماید. تفسیر گران‌سنگ المیزان از علامه طباطبایی

و نیز تفسیر التحریر و التنویر از ابن عاشور در این تحقیق مورد توجه هست. بررسی حقوق مالی زن در این دو تفسیر به گونه مقایسه‌ای و تطبیقی انجام خواهد گرفت. گرچه تفسیر التحریر و التنویر مربوط به حوزه تمدنی مالکی است؛ اما تحولات عظیم روشنفکری و تاثیر تمدن غرب بر غرب اسلامی، آن را در جایگاه مهمی قرار داده است.

۲ - سوال اصل پژوهش

بررسی مقایسه‌ای تفسیر آیات حقوق مالی زن در تفسیر المیزان و التحریر و التنویر چگونه است؟

۳ - سوال‌های فرعی

۱ - بررسی مقایسه‌ای تفسیر آیات مربوط به مهریه زن در تفسیر المیزان و التحریر و التنویر چگونه است؟

۲ - بررسی مقایسه‌ای تفسیر آیات مربوط به نفقه زن در تفسیر المیزان و التحریر و التنویر چگونه است؟

۳ - بررسی مقایسه‌اس تفسیر آیات مربوط به دیه زن در تفسیر المیزان و التحریر و التنویر چگونه است؟

۴ - بررسی مقایسه‌ای تفسیر آیات مربوط به ارث زن در تفسیر المیزان و التحریر و التنویر چگونه است؟

۵ - اشتراکات و افتراقات تفسیر المیزان و التحریر و التنویر در ارتباط با آیات حقوق مالی زن چیست؟

۶ - اهمیت و ضرورت تحقیق موضوع

نظام حقوق مالی زن در اسلام به معنای طرح امتیازات مالی است که مکتب اسلام برای زنان، جهت تأمین حمایت از آنان فراهم نموده است. در این نظام، زنان دارای اهلیت کامل بوده و حق تمتع و استیفا در دارایی خود را درست مانند مردان دارند.

همچنین، زن دارای استقلال مالی بوده و حق دارد اموال خود را به دور از هرگونه سلطه، اداره

کند. مصادیق حقوق مالی زن در اسلام، مالکیت بر دارایی، مهریه، نخله، نفقه، ارث، حق درخواست مزد در برابر کار در خانه و حق درخواست مزد در برابر شیر دادن به فرزند، می‌باشند.

بدین جهت موضوع مورد تحقیق از یکسو بدلیل روشن شدن حق برای اقشار زنان که از حقوق شان بیخبر هستند و با وجود چنین آثاری از آن آگاهی لازم را بدست می‌آورند اهمیت فراوان دارد. زیرا زنان جامعه بجز معدودی، نسبت به حقوق شان اطلاعات لازم را ندارند و همچنان در جامعه مظلوم می‌مانند و از سوی دیگر اشکالاتی و چالش‌هایی که از سوی اندیشمندی که یا از روی کنجکاو و پی بردن به حقیقت قضیه شبهاتی را مطرح می‌کنند و تشنه یافتن پاسخ مناسب برای آن هستند و با مطالعه آثاری از این دست، به گمشده‌شان می‌رسند؛ و یا شبهات از سوی مغرضانی طرح می‌گردد که با سوء نیت سعی در تشویش اذهان و سست نمودن باورهای جامعه و اشخاص نسبت به محتوای فقهی، حقوقی و معارفی اسلام دارند که بازهم مطالعه این اثر مخصوصا که دیدگاه‌های دو تن از شخصیت‌های برجسته جهان اسلام، علامه طباطبایی (ره) از مفسران نامدار امامیه و علامه ابن عاشور از چهره‌های متشخص و قابل توجه علمی و تفسیری جهان اهل سنت را طرح و بررسی کرده‌است، می‌تواند مفید و بلکه لازم باشد.

۵ - پیشینه تحقیق

در باب حقوق مالی زن، همانند هر موضوع پژوهشی دیگر، تحقیقات زیادی انجام شده است و هر محقق با زاویه دید خاصی به آن نگریسته و در باره آن پژوهش‌هایی انجام داده است، به تعدادی از تحقیقات و نوشته‌هایی که در این موضوع صورت گرفته است ذیلا اشاره می‌گردد:

۱ - حقوق مالی زوجه از منظر قرآن و روایات، نوشته: فرج‌الله هدایت‌نیا گنجی؛ اثر حاضر در سال ۱۳۸۵ از سوی پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی به چاپ رسیده است. این کتاب به سه موضوع مهم در حوزه حقوق مالی زن که عبارت از «اجرت‌المثل، نخله و تعدیل مهریه» باشد، پرداخته است. این کتاب از آن‌جا که برخی از حقوق مالی را مورد بررسی قرار داده است، مورد توجه است؛ اما به سایر حوزه‌های حقوق مالی زن نپرداخته است. ضمنا نگاه تفسیری که در این رساله

موجود در آن دیده نمی‌شود.

۲ - ساختار حمایت های مالی از زنان در نظام حقوقی اسلام (با تمرکز بر ادله قرآنی و روایت های امام رضا(ع))، نویسنده: فصیح رامندی منصوره، نشر: پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات. برای ارائه دورنمایی از سیمای کتاب، نویسنده چنین اشاره می کند که اسلام با تبیین سیمای حقیقی زن و زدودن غبار اوهام و خرافه، حقوق مالی فراوانی را برای وی ثابت کرد و ترسیم مالکیت مالی زن در سه فرض مالکیت اصلی، تبعی و حمایتی مهم ترین دلیل بر توجه این نظام حقوقی بر حفظ حقوق زنان است. براساس این ساختار حمایتی مالی، تمام دارایی های قانونی متعلق به زن (ارث، مهر، نفقه، درآمد حاصل از کسب و ...)، ملک مطلق اوست و در انجام هر گونه تصرفی در آن مختار است؛ برخلاف حقوق مالی متعلق به شوهر که فرزندان، همسر و پدر و مادر، به عنوان افراد تحت تکفل، در مصرف آن شریک هستند و حتی با ضمانت اجرای کیفری، حق مطالبه از درآمدهای مالی وی را دارند. این نوشتار درصدد است تا با مذاقه در حقوقی چون ارث، دیه، مهریه، نفقه و تقسیم این حقوق در قالب سه ساختار مالکیتی، نظام حمایتی مالی از زنان در نظام حقوقی اسلام را بر اساس مستندات آیات و روایت های معصومان(ع) با تمرکز بر روایت های حضرت رضا (ع) مورد بررسی قرار دهد.

۳ - مباحثی از حقوق زن از منظر حقوق داخلی، مبانی فقهی - قرآنی و موازین بین المللی، پدیدآمده توسط دکتر حسین مهرپور؛ نویسنده در این کتاب به طور تطبیقی به مسائلی از قبیل مهریه، نفقه، اجرت المثل و دیه پرداخته است؛ اما از حقوقی که از ناحیه ارث به زن تعلق می گیرد، بحثی به میان نیاورده است. از آن جا که دکتر مهرپور هم به مبانی فقهی و هم مبانی حقوقی آشنایی شایسته ای دارد، به اهمیت این کتاب در نظر خوانندگان می افزاید. خصوصاً که یک آشنای به فقه به طور تطبیقی این مسائل را از زاویه دید مبانی فقهی و موازین بین المللی مورد توجه قرار داده است. اما همانند آثار پیشین از مباحث تفسیری در کتاب ایشان به نحوی که در این نوشته آمده، خبری نیست.

۴ - مقاله بازپژوهی متون قرآنی و روایی در باب دیه زن و مرد، نوشته شده توسط دکتر احمد

باقری، همان‌گونه که از عنوان مقاله پیداست، نویسنده توجه خود را معطوف به دیه زن و مرد، تساوی یا عدم تساوی آن نموده است و برای این منظور به قرآن و روایات تمسک جسته است. از آن‌جا که در این مقاله به امر مهم «تساوی یا عدم تساوی دیه زن و مرد» پرداخته شده است، کاری درخور توجه جدی است. این مقاله در شماره ۷۴ مجله حقوق و علوم سیاسی به سال ۱۳۸۵ به چاپ رسیده است. این کتاب نیز فاقد آن چیزی است که رساله حاضر در پی آن است یعنی مباحث تفسیر در خصوص حقوق مالی زن.

۵ - مقاله حمایت‌های مالی زنان در نظام حقوق خانواده از دیدگاه اسلام، این مقاله توسط خانم زهره کاظمی پدیدآمده است. مقاله حاضر حقوق مالی زن را به سه دسته «مالکیت‌های اصلی، مالکیت‌های فرعی و مالکیت‌حمایتی» تقسیم کرده است. مالکیت‌های اصلی همان حقوقی است که زنان از طریق اکتساب به دست می‌آورند. مالکیت‌فرعی، حقوقی است که از طریق ارث و دیه و ... حاصل می‌گردد و مالکیت‌های حمایتی، حقوقی است که از سوی قانون‌گذار جعل گردیده است. از نظر ایشان اموالی که از طریق مهریه، اجرت‌المثل، نفقه و ... برای زن حاصل می‌گردد، از این قبیل است. خانم کاظمی با توجه به این گروه‌بندی جدیدی در حوزه حقوق مالی زنان وضع کرده است، شایسته ستایش است. نیز کاوش ایشان در مسائل مطرح در این مقاله شایسته است. مقاله ایشان، به سال ۱۳۸۷ و در شماره ۴۹ مجله فقه و حقوق خانواده دانشگاه امام صادق به چاپ رسیده است. اما دیدگاه تفسیری که ما بدنبال آن هستیم در این مقاله وجود ندارد.

۶ - مقاله علمی - پژوهشی بررسی اشتغال زنان از منظر قرآن و حدیث، نویسنده: علیرضا لطفی، گروه فقه و حقوق اسلامی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد خوی، خوی، ایران.

نویسنده برای نشان دادن دورنمایی از محتوای مقاله می‌نویسد که اشتغال در جوامع کنونی بی‌شک از مسائل دغدغه‌انگیز بوده و ارتباط تنگاتنگی با معیشت و مسائل خانوادگی افراد داشته و از اهمّ امور به حساب می‌آید. اشتغال زنان به دلیل کثرت جمعیت زنان، یا تحصیلات عالی‌ه ایشان، همچنین زنانی که به دلایل عدیده اجتماعی بار زندگی خود و فرزندانشان را به دوش گرفته‌اند،